
Freud formade vårt medvetande

Sigmund Freud blickar uppförande emot oss. Den evigt brinnande cigarren sitter i högra mungipan, analyssoffan väntar. Med en på samma gång mild visdomsfylld och aggressivt genomskådande blick sveper han över hela förra seklet.

Klok, kunnig och krävande, insiktsfull och utmanande både det samtida vetenskaps-samhället och den högborgerlighet han skildrade har Freud format vårt medvetande på ett sätt som ytterst få – vid sidan av Einstein, Darwin och Marx – har förmått att göra. Det spelar ingen roll vad vi idag anser om vare sig Freud eller psykoanalysen. Hans idéer är idag – djupt felaktiga eller bedövande sanna – vad Antonio Gramsci kallade för en del av det ”sunda förnuftet”. Det vill säga att de utgör en välintegrerad del av de föreställningar som vi inte ens längre reflekterar över utan betraktar som givna. De är vad Gramsci kallar för självklarheter som till vardags är höjda över all diskussion.

Debatten kring Freuds arbete och hans – då som nu – kontroversiella idéer om sexualitet och psyke har dock alltid varit stormig. När Peter Gay, idéhistoriker och utbildad psykoanalytiker, efter trettio års arbete blev klar med sin monumentala biografi över Freud kunde många dimridåer skingras. Gay's ”Freud” kunde ersätta Ernest Jones' förvisso givande men partiskt vinklade trebandsverk. Bilden av Freud kunde äntligen rensas från alla aparta inslag och egendomliga myter om vad han skrivit och inte skrivit. Ty få tänkare är så konsekvent och medvetet misstolkade som Sigmund Freud. Lögnerna växer som svampar kring hans person och åsikter, trots att han skriver en prosa som är ett under av klarhet.

Många tycker måhända att Freud och psykoanalysen är mer än välkända. Men vanföre-

ställningarna om honom är fler än Egyptens gräshoppor. Kvinnohatare, inskränkt sexualprofet, ensidig skönande, flummig läkare med konstiga idéer om kokain.

Går man till Sigmund Freuds egna texter blir bilden genast en annan. Där möter oss en obotlig och okuvlig sanningssökare som befinner sig först i början – sedan allt djupare in i dunklet – på en av vår tids stora upptäcktsfärder. Det är resan in i vårt inre, till vårt psykes mörker och kreativitet, dess dolda drifter och destruktivitet. Dit, in i mörkrets hjärna, tar Freud med sig upplysningstidens ljus. Ty det är hans ideal, hans allt överskuggande lidelse och drivkraft. Med det kalla och vassa förnuftets hjälp ska själens demoner analyseras och till sist kuvas och förintas. På så vis ska den sjuke bli frisk; den ignorante och fördomsfulla full av kunskap och insikter. Det är en storslagen strategi som få idag torde bestrida eller förneka värdet av.

Ändå är det en helt annan form av befrielse som drabbar läsaren av Freuds skrifter. Det är klarheten, det äkta och allt annat än koketta djupsinnet som finns där. Att läsa Freud är – precis som att läsa Karl Marx – att under vägens gång tillägna sig ett sätt att tänka, att se på världen med ständigt kritiska ögon. I processen finns – paradoxalt nog – förkastandet av läromästaren Freud inbyggt. Därav förstår vi också varför avfallingarna från och motsägelserna kring Freud är så många. Han lär ut kritiskt tänkande; varken mer eller mindre.

Och vid läsandet händer det oväntade. Alla mer eller mindre underliga föreställningar om den arkeologiskt hjärngrävande och halsbrytande djärve Sigmund Freud smälter samman och blir till en helgjuten bild. Freud bör återfinnas där han hör hemma: i den stora och stol-

ta upplysningstraditionen. Där kan vi möta honom, och sluta upp vid hans sida eller förkasta eller kritisera honom bäst vi vill. Det är upp till oss själva – och vårt förnuft.¹

Crister Enander

Divan 3-4 2006 inleds med en fräsch översättning av Freuds artikel "Dostojevskij och fadermordet" ur den kommande volym XI av den pågående Freudöversättningen. Freud återvänder i denna artikel från 1928 till temat om de mordiska önskningarna, särskilt mot fadern, och hur de utgör grundvalen för skuldmedvetande och överjag. I sitt sista seminarium presenterar Jacques Lacan på ett överskådligt sätt sina tankar om fadersgestalten, lagen och överjaget. I två artiklar genomlyser och vidareutvecklar Carin Franzén Freuds och Lacans respektive tolkning av fadern och skulden.

Sara Danius fascinerar av Freuds teknologiska metaforer. Hennes studium av telefonen och andra hjälpapparater mot bakgrund av den psykoanalytiska praktiken får oss att förstå vidden av hans historiska originalitet.

Tre artiklar knyter an till dagens levande psykoanalytiska praktik. Bengt Warren skriver om hur grundläggande psykoanalytiska begrepp kan användas i arbetet med parrela-

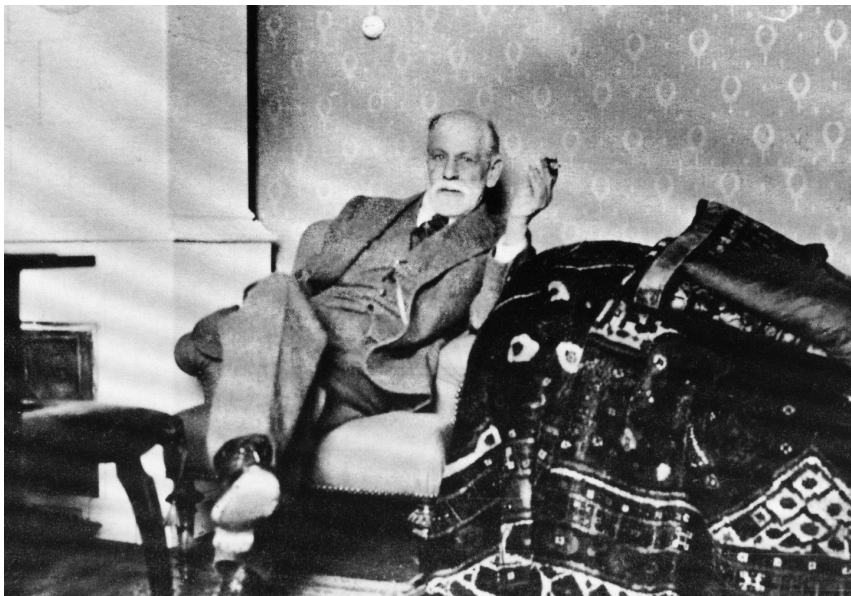
tioner. Maria Yassa för ett öppet och livfullt samtal med Camilla Silfverskiöld om hur Freud i högsta grad är aktuell i dagens psykoanalytiska arbete. I ett striktare tonläge samtar Lydia Marinelli med psykoanalytikern Bettina Reiter om divanen som psykoanalytiskt verktyg. I denna kontext är ju divanens allt överskuggande uppgift att vara en avgränsad plats där besökaren ges tillfälle att närma sig skuggorna, vidundren och villfarelserna i sitt inre enrum, en utforskning som sker i den betryggande närvaron av "någon som inte är jag". Fåtöljen markerar denne andres plats i rummet.

Divanen står också i centrum för valet av illustrationer. Den gemensamma utgångspunkten är en bildsvit med absolut gehör för dynamisk närvaro och frånvaro, *Analytic Interiors* av Shellburne Thurber, som under två år dokumenterade analysrum i Buenos Aires och trakterna runt Boston.

Med "en hemlig längtan" rundas numret av med några tankar om Freuds val att klä in sitt analysrum med orientaliska mattor. Dessutom bjuder vi på några egensinniga Diwanismer och en väsentlig recension.

Nina Weibull
Divanredaktionen

1. Detta är en förkortad version av en tidigare publicerad artikel. Vi tackar Crister Enander för tillåtelsen att återpublicera hans text.

Sigmund Freud i sitt
sommarhus, ca 1932
©A.W. Freud et al.